

Richard Bach: Galeb Jonathan Livingston

Naslov originala: Jonathan Livingston Seagull by Richard Bach

Posveta:

„Pravom galebu Jonathanu koji živi u svima nama.“

PRVI DIO

Bilo je jutro i mlado se sunce zlatasalo na namreškanoj površini mirnog mora. Milju daleko od obale iz ribarskog čamca bacali su mamce – poziv Jutarnjem jatu širio se zrakom, sve dok mnoštvo od tisuću galebova ne nasrne otimajući se za komadićke hrane. Započe novi radni dan.

A ondje, na pučini, potpuno sam, daleko od čamca i obale, vježbao je galeb Jonathan Livingston. Na visini od trideset metara pružio je svoje opnaste nožice i uzdigao kljun silno se upinjući da krilima izvede bolno težak okret izvijenog tijela. Taj okret je značio da će letjeti polagano, pa je usporavao let sve dok mu vjetar nije postao šapat u lice, dok ocean nije ostao nepomičan pod njim. Stisnuo je oči da bi usmjerio pažnju, zadržao je dah, napregnuo sve snage da izvede još samo... dva-tri... centimetra... tog... okreta... A onda mu perje zaleprša, on izgubi brzinu i padne.

Kao što znamo, galebovi ne znaju za nesigurnost u letu ni za gubljenje brzine. Gubljenje sigurnosti i brzine u zraku za njih je sramotno i nečasno. Ali galeb Jonathan Livingston, ne stideći se, raširi krila i ponovi onaj isti drhtav težak okret – usporavajući sve više let, još jednom izgubi brzinu – jer nije bio obična ptica.

Većina galebova ne haje da nauči nešto više doli osnove letenja – kako da stigne od obale do hrane i natrag. Jer, većinu galebova ne zanima let, već jelo. A ovog galeba nije zanimalo jelo, već let.

Galeb Jonathan Livingston najviše je volio letjeti. Takav način razmišljanja, uvidio je, ne pridonosi popularnosti među pticama. Čak su i njegovi roditelji očajavali promatrajući Jonathana kako provodi dane osamljen, uvježbavajući niske letove, eksperimentirajući. Nije mogao shvatiti zašto, na primjer, pri udaljenosti od vode manjoj od polovice raspona svojih krila može ostati u zraku dulje i s manje napora. Njegova slijetanja nisu završavala uobičajenim pljuskanjem ispruženih nožica po površini vode, već dugačkim ravnim tragom što bi ga ostavljao za sobom kada bi dodirnuo površinu mora nogama čvrsto priljubljenim uz tijelo. Ali, kad je počeo

slijetati na obalu klizeći i ne odvajajući noge od tijela i ostavljajući tako dug trag klizanja na pijesku, njegovi su se roditelji užasavali.

– Zašto, Jone, zašto? – pitala ga je majka. – Zašto ti je toliko teško biti kao ostale ptice iz jata? Prepusti niske letove pelikanima i albatrosima. Što ne jedeš? Sine, sav si kost i perje!

– Nije važno što sam omršavio, majko. Hoću samo da znam što mogu u zraku, a što ne, to je sve. Samo to hoću da znam.

– Slušaj, Jonathane – reče mu otac prilično nježno. – Zima tek što nije stigla. Neće više biti čamaca, a površinske će ribe zaroniti duboko. Ako već želiš učiti, proučavaj hranu i način kako možeš doći do nje. Nemam ništa protiv tvojih majstorija u zraku, ali znaš i sam da te to neće prehraniti. Ne zaboravi da letimo zato da bismo se prehranili.

Jonathan je poslušno kimnuo glavom. Nekoliko slijedećih dana nastojao se vladati kao ostali galebovi; zaista se trudio, borio se i kričao s jatom oko gatova¹ i ribarskih brodica i zaranjao za ostacima ribe i hrane. Ali to mu nekako nije uspijevalo.

"Sve je to besmisleno," mislio je namjerno ispuštajući teško izborenu srdelu gladnom i ostarjelom galebu što ga je slijedio. "Sve ovo vrijeme mogao sam uvježbavati letenje. Toliko toga treba još naučiti!"

Nedugo zatim Jonathan se ponovo povuče u osamu. Učio je daleko na pučini, gladan i sretan. Cilj mu je bila brzina, i već nakon tjedan dana vježbanja znao je o brzini više nego ijedan živi galeb. S visine od trista metara, zamahujući krilima najsnažnije što je mogao, munjevito se sunovratio ravno prema valovima. Tada je shvatio zašto galebovi ne zamahuju krilima pri strmom poniranju. Već za šest sekundi postigao je brzinu od sto trideset kilometara na sat, brzinu pri kojoj krila gube sigurnost kod ponovnog penjanja. To mu se dogodilo bezbroj puta. Uza sav oprez, leteći na granici svojih mogućnosti, gubio je kontrolu pri velikoj brzini.

¹ dio luke za pristajanje brodova; mol

Uspinje se do visine od trista metara. Punom snagom leti ravno, zatim se okreće zamahujući krilima i okomito ponire. I svaki put bi mu lijevo krilo zatajilo i snažno bi se zanio nalijevo, te bi se desnim krilom izvukao, a onda bi se strelovito sunovratio nadesno. Ni ovaj put nije bio dovoljno oprezan. Deset puta je pokušao i svaki put, dosegnuvši brzinu od sto trideset kilometara na sat, pretvorio bi se u nekontroliranu i uskovitlanu gomilu perja i stropoštao se u more.

"Rješenje je u tome," razmišljao je dok se voda cijedila s njega, "da treba zadržati krila potpuno nepomična pri velikoj brzini – zamahivati samo do brzine od sto kilometara, a onda ih sasvim umiriti."

Pokuša još jednom s visine od šest stotina metara, zaroni u dubinu, istegne kljun nadolje, raširi i stisne krila onog časa kad prijeđe brzinu od sto kilometara. Zahtijevalo je to silnu snagu, ali je uspio. Za deset sekundi dosegne brzinu od sto šezdeset pet kilometara na sat. Jonathan je postigao svjetski rekord u brzinskom letu za galebove!

Ali, radost je bila kratka vijeka. Onog trenutka kada se pokušao izviti, onog trenutka kada je promijenio nagib krila – pri brzini od sto šezdeset pet kilometara – osjeti udar kao od eksplozije. Jonathan prsne usred zraka i surva se u more, koje mu se učini tvrdo poput stijene.

Bila se već spustila noć kad se osvijestio – plutao je po mjesečinom obasjanom oceanu. Krila su mu bila teška poput olova, ali je mnogo teže podnosio neuspjeh.

Priželjkivao je da ga breme neuspjeha odvuče na dno i da se tako sve završi. Ali, dok je lagano tonuo, odjekne u njemu neki čudni, nepoznati glas.

"Što jest, jest. Ja sam galeb. Mogućnosti su mi ograničene. Da sam stvoren da besprijekorno letim, imao bih navigacijske karte mjesto mozga. Da sam stvoren da letim velikim brzinama, imao bih sokolova kratka krila i hranio bih se miševima, a ne ribom. Otac je imao pravo. Moram zaboraviti ovu ludost. Moram odletjeti natrag svome jatu i pomiriti se s onim što jesam, jadni, ograničeni galeb."

Glas umukne, a Jonathan se suglasi s njim. Noću je galebu mjesto na obali. Zareče se sam sebi da će ubuduće biti običan galeb. Svi će biti zato sretniji. Umorno se otisne od tamne vode i poleti prema obali iznad same vode, sretan zbog svega što je naučio o niskim letovima.

"Ali ne," pomisli. "Više nisam ono što sam bio, moram zaboraviti sve što sam naučio. Ja sam galeb kao i svaki drugi i letjet ću kao i ostali."

Jedva se nekako popne na visinu od trideset metara, teško mlatarajući krilima, i udari prema obali. Osjećao se bolje nakon odluke da bude kao i svi drugi galebovi iz jata. Više ga ništa neće tjerati da uči kao dosad, neće više biti ni prkosa ni neuspjeha. Bilo je ugodno ne misliti ni na što i letjeti kroz mrak prema svjetlima iznad žala.

Mrak! Onaj potmuli glas najavi uzburu. Galebovi nikad ne lete po mraku! Jonathan se nije obazirao na to.

"Baš je lijepo," mislio je. "Mjesec i svjetla trepere u vodi, isijavaju zrakaste odbljeske kroz noć, i sve je tako mirno i blago..." Sleti! Galebovi nikad ne lete po mraku! Da si stvoren da letiš po mraku, imao bi oči poput sove. Imao bi u glavi navigacijske karte! Imao bi sokolova kratka krila! Tu u noći, na visini nešto više od trideset metara, galeb Jonathan Livingston – zatrepta. Bol i odluka začas iščeznuše.

„Kratka krila! Sokolova kratka krila! To je rješenje! Kakva sam bio budala!

Potrebna su mi samo mala kratka krila, valja ih, dakle, presaviti i letjeti samo vršcima krila! Kratka krila!“

Uzvine se do visine od šest stotina metara iznad površine tamnog mora, ne pomišljajući ni na trenutak na neuspjeh ili smrt, uvuče prednje dijelove krila i priljubi ih uz tijelo i tako izloži vjetru samo uzak pojas kratkih bodeža na vršcima krila, te zaroni okomito u dubinu. Vjetar mu je zaglušno hućao oko glave. Sto trideset kilometara na sat, sto šezdeset, dvjesta dvadeset, i još brže... Pri brzini od dvjesta šezdeset kilometara nije osjećao opterećenja krila ni približno onako snažno kao nekad pri brzini od sto trideset kilometara. Sasvim blago skrenuvši vrhove krila, izvi se i sunu iznad valova, nalik na sivo topovsko tane obasjano mjesečinom. Stisne oči da se obrani od vjetra i obuze ga radost.

"Dvjesta šezdeset kilometara na sat! I ništa! Ako se sunovratim s visine od tisuću petsto metara, tko zna koliku bih brzinu postigao..."

Zaboravi svoje maloprijašnje zavjete, odnijela ih je silina vjetra. Čak se nije osjećao kriv što je prekršio obećanje. Takva obećanja, uostalom, vrijede samo za galebove što prihvaćaju svakodnevicu. Nekome tko je dotaknuo savršenstvo u učenju nisu potrebna slična obećanja.

Čim je sunce izišlo, galeb Jonathan Livingston ponovo je vježbao. S visine od tisuću petsto metara ribarski čamci doimali su se kao točkice na mirnom plavom moru, a jato pri svom jutarnjem obroku činilo se kao oblak uzvitlane prašine. Bio je živ, jedva je primjetno drhtao od oduševljenja, ponosan što je savladao strah. A onda je, bez velikih priprema, uvukao prednji dio krila, izbacio kratke, kose vrhove i sunovratio se ravno prema moru. Već na visini od tisuću trista metara postigao je konačnu brzinu – vjetar je, poput čvrstog zvučnog zida, onemogućavao daljnje ubrzanje. Letio je vratolomnom brzinom od trista devedeset šest kilometara na sat. Stegne ga u grlu pri pomisli da bi pri ovoj brzini s ispruženim krilima prsnuo i pretvorio se u milijun sićušnih komadićaka. Ali brzina je snaga, brzina je ushit, brzina je čista ljepota.

Započe se izvijati na visini od trista metara. Vršci krila tresli su se i treperili na strahovito snažnom vjetru, a brodica i jato, što su mu bili baš na putu, titrali su i rasli

meteorskom brzinom. Nije se mogao zaustaviti. Nije znao ni kako da skrene pri ovakvoj brzini. Sudar bi značio trenutnu smrt.

Stoga zatvori oči. Tog jutra, nedugo nakon izlaska sunca, galeb Jonathan Livingston prohuja posred Jutarnjeg jata brzinom, od trista sedamdeset kilometara na sat, zatvorenih očiju, a vjetar mu je žestoko fijukao u perje. Galeb sreće mu se ovaj put nasmiješio – nitko nije stradao.

Kad je ponovo uperio kljun prema nebu, još je jurio brzinom od dvjesta osamdeset kilometara. Pošto je smanjio brzinu na četrdeset i napokon ispružio krila, brodica što se nalazila tisuću dvjesta metara ispod njega bila je poput točkice na moru. Likovao je. Krajnja moguća brzina! Galeb koji leti trista devedeset šest kilometara na sat! Bio je to rekord, jedinstven, velik trenutak u povijesti jata, trenutak koji označava početak novog razdoblja u Jonathanovu životu.

Leteći prema svom osamljenom vježbalištu, savi krila, spreman za novi spust s visine od dvije tisuće četiristo metara, i odluči da danas savlada i skretanje. Pomakom samo jednog perca s vrška krila dva-tri centimetra u stranu, može se postići, shvati, glatko i široko skretanje pri vratolomnoj brzini. Međutim, prije toga je naučio, ako pri toj brzini pomakne više od jednog perca, zavrtjet će se poput puščanog taneta... i tako je Jonathan postao prvi galeb koji izvodi akrobatske letove.

Tog dana nije tratio vrijeme na razgovore s drugim galebovima – letio je sve do sumraka. Otkrio je petlju, polagani valjak, leđni kovit i letenje na nož.

Kad se Jonathan pridružio jatu na obali, već se bila spustila noć. Bio je umoran i vrtjelo mu se u glavi. Ipak je u svom ushićenju izveo pri slijetanju petlju, a trenutak prije nego što je dodirnuo tlo, valjak na razdjele.

"Kad saznaju," pomisli, "za moj rekord, poludjet će od sreće. Koliko je sad život bogatiji! To je smisao života, a ne ono sumorno vucaranje do ribarskih brodica i natrag! Možemo se izdići iz neznanja, možemo postati umješna, pametna i savršena bića. Možemo biti slobodni! Možemo naučiti letjeti!" Godine što su bile pred njim

obećavale su sreću i zadovoljstvo. Kada je sletio na obalu, ugleda zbor galebova i učini mu se da su sakupljeni već dulje vrijeme. Zapravo su ga čekali.

– Galebe Jonathane Livingstone! Stani u sredinu! – riječi Starješine zazvučale su izrazito svečano. Stajati u sredini značilo je ili veliku sramotu ili veliku čast.

Na taj se način iskazivala čast vođama galebova. "Naravno," pomisli, "Jutarnje jato vidjelo je moj rekord! Ali ja ne želim počasti. Ne želim postati vođa. Samo želim podijeliti s njima svoje otkriće i upozoriti ih na nove mogućnosti za sve nas."

Stupio je naprijed.

– Jonathane Livingstone – oslovi ga Starješina – stani u sredinu, na svoju sramotu, tako da te sva braća galebovi vide!

Kao da ga je tko tresnuo daskom po glavi. Koljena su mu zaklecala, perje mu se objesilo, a u ušima mu je šumilo.

"Zar ja da stojim u sredini na svoju sramotu? Nemoguće! A moj rekord? Oni to ne razumiju! To je zabuna, pogreška!"

– ...Zbog svoje nepromišljene neodgovornosti – ozbiljni je glas odjekivao – zbog povrede dostojanstva i tradicije porodice galebova...

Biti pozvan u sredinu zbog nekog sramnog čina značilo je biti izopćen iz društva galebova, prepušten samotničkom životu na Dalekim Hridima.

– ...Jednog ćeš dana, Jonathane Livingstone, shvatiti da se neodgovornost ne isplati. Život je neizvjestan i nepoznatljiv, a mi smo stvoreni samo da jedemo i da opstanemo što dulje možemo.

Galeb se nikada ne suprotstavlja zboru jata, ali Jonathan ipak digno glas:

– Neodgovornost? Braćo! – uzvikne. – Tko je odgovorniji od galeba koji pronade i slijedi smisao i viši cilj života? Tisuću godina mučimo se da dođemo do ribljih glava, a sad imamo razloga da živimo – da učimo, da otkrivamo i postanemo

slobodni! Dajte mi priliku, dopustite mi da vam pokažem što sam naučio... Jato je stajalo nepomično, kao ukopano.

– Bratstvo je razvrgnuto – povikaše galebovi u jedan glas i jednodušno se oglušiše i okrenuše mu leđa.

Ostatak života Jonathan je proveo u samoći, ali je odletio još mnogo dalje od Dalekih Hridi. Nije ga toliko boljela samoća koliko spoznaja da njegova braća nisu htjela povjerovati u uzvišenost letenja; nisu htjela da otvore oči i vide. Svakim je danom učio sve više.

Naučio je da ponirući punom brzinom može dohvatiti vrlo rijetku i ukusnu ribu što se kreće u jatu tri metra ispod površine oceana – više mu nisu bile potrebne ribarske brodice ni ustajali kruh da bi preživio. Naučio je spavati u zraku za dugih noćnih letova, koristeći se vjetrom što je dolazio s kopna i prelazeći tako po dvjesto kilometara od zalaska do izlaska sunca. Vladajući savršeno samim sobom, letio je kroz guste morske magle i penjao se iznad njih, do blistavo vedrog neba... dok su drugi galebovi čepili na zemlji i znali jedino za sumaglicu i kišu. Naučio je služiti se vjetrovima u visinama da odleti duboko u unutrašnjost i ondje se pogosti ukusnim kukcima. Sve što je nekoć želio jatu, sad je činio sam za se; naučio je letjeti i nije mu bilo žao cijene koju je platio. Jonathan je otkrio da su dosada, strah i gnjev glavni razlozi zbog kojih galebovi žive kratko, a budući da se svega toga oslobodio, poživio je zaista dugo i lijepo.

Stigli su navečer i ugledali Jonathana kako spokojno klizi po svom voljenom nebu. Dva galeba što su se pojavila tik uz njega bili su čisti poput zvjezdanog sjaja zračeci blagošću i prijateljstvom u tamnim noćnim visinama. Ali najljepše od svega bio je njihov let, vještina s kojom su vrškove svojih krila držali na određenom i stalnom razmaku od njegovih. Bez riječi, Jonathan ih podvrgne ispitu koji još nijedan galeb nije bio položio. Iskrivi krila i uspori let tako da se jedva micao u zraku. Dvije blistave ptice uspore istodobno let, bez po muke, ne udaljavajući se od njega. Umjele su sporo letjeti. Zatim on presavije krila, obrne se i zaroni u dubinu brzinom od trista pedeset kilometara na sat. Oni se strmoglave s njim u besprijekornoj formaciji. Najzad se on istom brzinom izvi i poleti gore izvodeći okomiti polagani valjak. Oni su letjeli uz njega smješkajući se. On nastavi letjeti u horizontali a nakon nekoliko trenutaka zausti:

- Dobro - reče. - Tko ste vi?

- Mi smo iz tvog jata, Jonathane. Mi smo tvoja braća - riječi su zvučale snažno i mirno.

- Došli smo da te povedemo još više, da te odvedemo kući.

- Nemam ja kuće. Nemam ni jata. Ja sam prognanik. Sad nas nosi veliki planinski vjetar. I ja svoje ostarjelo tijelo ne mogu podići još više od stotinjak metara.

- Možeš, Jonathane, možeš. To si naučio. Završio si jednu školu, i sad je vrijeme da stupiš u drugu.

Jonathanu se učini da je taj trenutak pun razumijevanja i svjetlosti nosio u sebi cijeli svoj život. Imaju pravo. On zna letjeti više, došao je trenutak da pođe kući. Još jednom obuhvati pogledom nebo, ono prekrasno, srebrnasto prostranstvo gdje je naučio tako mnogo.

- Spreman sam - reče na kraju.

I Jonathan Livingston, sa dva galeba sjajna poput zvijezda, uzdigne se i nestane u sasvim tamnom nebu.